

คำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในบทละครเรื่องรามเกียรติ์
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
**Derived Words from Pali and Sanskrit Words Written in Ramayana
Drama a Writing by His Majesty King Phra Buddha Lertla Naphalai**

ภัททิยา ทองรักจันทร์¹ Pattiya Tongrakjan¹
จิตตภา สารพัฒน์ไชยปัญญา² Chittapa Sarapadnuke Chaipunya²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการศึกษาคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในด้านที่มาของคำยืม และคำไวพจน์ ผลการศึกษาที่มาของคำยืม พบว่ามีคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตทั้งสิ้นจำนวน 750 คำ สามารถจำแนกประเภทของคำตามที่มาได้ 4 ประเภท ได้แก่ คำยืมที่มาจากภาษาบาลี จำนวน 210 คำ คำยืมที่มาจากภาษาสันสกฤต จำนวน 281 คำ คำยืมที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต จำนวน 229 คำ และคำยืมที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต โดยการประดิษฐ์ศัพท์ใช้เอง จำนวน 30 คำ ด้านคำไวพจน์ พบการใช้คำไวพจน์ 14 ความหมาย ได้แก่ คำไวพจน์ที่หมายถึงเทวดาและอสูร คำไวพจน์ที่หมายถึงมนุษย์ คำไวพจน์ที่หมายถึงอวัยวะ คำไวพจน์ที่หมายถึงสถานที่หรือที่อยู่อาศัย คำไวพจน์ที่หมายถึงธรรมชาติ คำไวพจน์ที่หมายถึงวัตถุสิ่งของ คำไวพจน์ที่หมายถึงคุณสมบัติ คำไวพจน์ที่หมายถึงคุณลักษณะ คำไวพจน์ที่หมายถึงกริยาอาการ คำไวพจน์ที่หมายถึงอารมณ์ความรู้สึก คำไวพจน์ที่หมายถึงเวลา คำไวพจน์ที่หมายถึงคำบอกจำนวน คำไวพจน์ที่หมายถึงงาน และคำไวพจน์ที่มีความหมายอื่น ๆ โดยคำไวพจน์ทั้ง 14 ความหมาย มีความหมายย่อยอีก 163 ความหมาย

คำสำคัญ: คำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต, ที่มาของคำยืม, คำไวพจน์

Abstract

This qualitative study aims to introduce the study of the sources, synonym words of derived words from Pali and Sanskrit words written in Ramayana drama, a writing by His Majesty King Phra Buddha Lertla Naphalai. The findings indicated that there are 750 words of derived Pali and Sanskrit words can be classified into 4 aspects, including 210 words of derived from Pali words, 281 words of derived from Sanskrit

---

¹นิสิตปริญญาศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

¹Undergraduated degree, Liberal Arts; major of Thai language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

²ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

²Assistant Professor of Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

words, 229 words of derived between Pali and Sanskrit words and 30 words from Pali and Sanskrit words that were created and used in Thai language. There are 14 meaning of synonyms, including gods and devils, body organs, places, natures, objects, properties, characteristics, verbs, emotions, time, numbers, works and etc. All of them has a subdivision meaning into 163 meanings

Keywords: Derived words from Pali and Sanskrit words, sources of derived words, synonyms

บทนำ

การยืมภาษาเป็นธรรมชาติของทุกภาษา เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร สื่อความคิดของมนุษย์ และเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง การติดต่อสื่อสารกันระหว่างชนชาติหรือภาษาที่ต่างกันเป็นระยะเวลานาน ย่อมมีการหยิบยืมภาษาอื่นเข้ามาใช้ ทำให้มีคำในภาษาใช้มากขึ้น สะดวกต่อการสื่อความหมาย อีกทั้งทำให้ภาษามีความเจริญงอกงามยิ่งขึ้น

การยืม คือ การที่ภาษาหนึ่งนำเอาคำหรือลักษณะทางภาษาของอีกภาษาหนึ่ง เข้ามาใช้ในภาษาของตนเอง การยืมโดยทั่วไปจะเป็นการยืมคำ หากเราศึกษาภาษาทุกภาษาอย่างละเอียด จะพบว่า ทุกภาษาล้วนมีคำยืมทั้งสิ้น สำหรับภาษาไทยนั้น ก็มีการยืมคำจากภาษาต่าง ๆ เข้ามาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต (ประยูร ทรงศิลป์, 2516: 60) ภาษาบาลีและสันสกฤตมีใช้ในภาษาไทยมากกว่าคำภาษาต่างประเทศใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นคำราชาศัพท์หรือคำสามัญทั่วไป นับตั้งแต่ชื่อ นามสกุลของบุคคล จนถึงชื่อประเทศและโลก รวมทั้งศัพท์บัญญัติ ศัพท์วิชาการสาขาต่าง ๆ (พัฒน์ เฟื่องผลา, 2525: 18)

การที่ภาษาไทยยืมคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเข้ามาใช้นั้น ทำให้ภาษาบาลีและสันสกฤตมีอิทธิพลต่อภาษาไทยในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลต่อระบบเสียง อิทธิพลต่ออักขรวิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

อิทธิพลต่อระบบคำ ซึ่งได้แก่ การเพิ่มศัพท์ คือ การที่ไทยมีถ้อยคำใช้เพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงคำไวพจน์ (ปรีชา ทิชนพงศ์, 2434: 121)

นอกจากคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่เข้ามามีอิทธิพลต่อไทยแล้ว วรรณคดีภาษาบาลีและสันสกฤตก็เป็นสิ่งหนึ่งที่เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากในไทย เราจะเห็นได้ว่าวรรณคดีของไทยหลายเรื่องได้เค้าเรื่องมาจากวรรณคดีพระพุทธรศาสนาของบาลี เช่น อุเทนคำฉันท์ สามัคคีเภทคำฉันท์ ปฐมสมโพธิกถา และมีวรรณคดีไทยที่ได้เค้าเรื่องมาจากวรรณคดีสันสกฤตด้วย เช่น พระนลคำหลวง บทละครเรื่องศกุนตลา สาวิตรี รวมถึงเรื่องรามเกียรติ์ (วิสันต์ กฏแก้ว, 2545: 3-4)

รามเกียรติ์ เป็นวรรณคดีไทยเรื่องหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากวรรณคดีสันสกฤตเรื่องรามายณะ ของฤๅษีวาลมิกี วรรณคดีชิ้นเอกของอินเดีย ที่มีอายุเก่าแก่กว่า 2000 ปีมาแล้ว รามเกียรติ์เป็นวรรณคดีสำคัญของชาติไทยที่มีชื่อเสียงและสร้างความนิยมจับใจคนไทยทุกระดับ ยาวนานมากกว่า 700 ปี ชื่อของถ้าพระรามที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 และพระนามของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระมหากษัตริย์องค์ที่ 3 แห่งสุโขทัย ย่อมเป็นประจักษ์พยานอันดีว่า คนไทยนิยมยกย่องวรรณคดีเรื่องนี้มาแต่ปางบรรพ์ (เรีนฤทัย สัจจพันธุ์, 2559: 48) สำหรับบ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์นั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาเปรียบเทียบรามายณะฉบับภาษาสันสกฤตและฉบับภาษาฮินดีกับบทละครเรื่องรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ฉบับที่ถือว่ามีเนื้อความสมบูรณ์ที่สุด และทรงสรุปข้อสันนิษฐานไว้ว่า บ่อเกิดรามเกียรติ์ของไทย มาจาก 3 แหล่ง คือ รามายณะฉบับสังสกฤต วัฒนปุราณะ และหมุมนานาฎกะ (พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2559: 792-793)

รามเกียรติ์เป็นวรรณคดีที่มีชื่อเสียง และนิยมในหมู่คนไทย ทำให้มีผู้แต่งวรรณคดีเรื่องนี้ขึ้นหลายโอกาส เกิดเป็นรามเกียรติ์สำนวนต่าง ๆ ขึ้น และได้รับความนิยมแตกต่างกันไป แต่สำนวนหนึ่งที่ได้รับนิยามมาก นั่นก็คือ บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งเป็นฉบับที่พระราชนิพนธ์ขึ้นเพื่อใช้สำหรับการเล่นละคร ในการพระราชนิพนธ์นี้ทรงตัดทอนและดัดแปลงจากต้นฉบับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ให้มีเนื้อหาที่สั้น กระชับ และเหมาะกับการแสดง นอกจากนี้ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร (2507: 162) ทรงกล่าวถึงรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่า “มีชื่อเสียงในความไพเราะ” ด้วยเหตุนี้เองบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักของคนไทย

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ได้รับอิทธิพลมาจากวรรณคดีสันสกฤตเรื่องรามายณะ จึงทำให้มีการยืมคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเข้ามาใช้ และวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์สำนวนที่ได้รับความนิยมมากสำนวนหนึ่ง คือ บทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สำหรับบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนี้ ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับตัวละคร และรสรวรรณคดีไว้ แต่ยังไม่มีการศึกษาคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต จึงทำให้ผู้ศึกษาเลือกศึกษาคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในด้านที่มาของคำยืม และคำไวพจน์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในวรรณคดีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในด้านที่มาของคำยืม และคำไวพจน์

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาค้นคว้านี้ ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคำยืมภาษาบาลี และภาษาสันสกฤตและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรามเกียรติ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต พบว่ามีนักวิชาการได้อธิบายถึงข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับที่มาของคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตไว้ดังนี้ ประยูร ทรงศิลป์ (2526: 87) กล่าวว่า ภาษาบาลีและสันสกฤตปรากฏในภาษาไทยให้เห็นครั้งแรกสุดในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช และมีคำภาษาสันสกฤตมากกว่าภาษาบาลี คำในจารึกที่เป็นภาษาสันสกฤตอย่างชัดเจน เช่น พรราชา สถาบก และยังมีคำที่ใช้ปนกันทั้งบาลีและสันสกฤต ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ สาโรจน์ บัวพันธุ์งาม (2558: 145) ที่ว่า หลักฐานทางโบราณวัตถุที่สำคัญชิ้นหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนไทยยืมคำภาษาบาลีและสันสกฤตเข้ามาใช้ใน

ภาษาไทย คือ ศิลปจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช นอกจากนี้แล้วชื่อของอาณาจักรโบราณยุคก่อนประวัติศาสตร์ เช่น ทวารวดี ศรีวิชัย ศรีโพธิ์ ล้วนเป็นคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต จึงเป็นเครื่องยืนยันได้อีกเช่นกันว่า คำภาษาบาลีและสันสกฤตเข้ามาปะปนในภาษาไทยก่อนเกิดอาณาจักรสุโขทัย

ทั้งนี้เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ยังพบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคำไวพจน์ซึ่งวิสันต์ กฏแก้ว (2527: 166) กล่าวว่า คำไวพจน์ในภาษาบาลีสันสกฤต หมายถึง “คำที่มีรูปและเสียงต่างกัน แต่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกัน”

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับรามเกียรติ์ พบว่ามีเอกสารที่อธิบายถึงความเป็นมาของรามเกียรติ์ รามเกียรติ์สำนวนต่าง ๆ และรูปแบบการประพันธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ดังนี้ ความเป็นมาของรามเกียรติ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2559: 793) กล่าวไว้ในบ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์ว่า บ่อเกิดสำคัญของรามเกียรติ์สันนิษฐานว่าน่าจะมีอยู่ 3 แห่ง กล่าวคือ 1) รามายณะฉบับสังสกฤต 2) วิชาญปุราณะ น่าจะเป็นบ่อเกิดแห่งข้อความเบ็ดเตล็ดต่าง 3) หนุมานนาฏกะ หนังสือนี้น่าจะเป็นบ่อเกิดแห่งบรรดาข้อความที่กล่าวถึงความเก่งต่าง ๆ ของหนุมาน นอกจากนี้เสฐียรโกเศศ (2515: 73-82) ได้อธิบายเรื่องที่มาของรามเกียรติ์ ไว้ในหนังสือ อุปกรณ์รามเกียรติ์ว่า นิทานพระรามเป็นต้นเรื่องของรามเกียรติ์ โดยเสฐียรโกเศศมีความเห็นว่า นิทานพระรามที่แพร่เข้ามาในชวา มลายู เขมร ลาว และไทยนั้น น่าจะมาจาก 2 ทางคือ 1) จากนิทานเรื่องพระราม ซึ่งเป็นนิทานเก่าแก่ที่เล่ากันอยู่ก่อนที่ฤๅษีวาลมิกิจะนำมาแต่งขึ้น และ 2) จากรามายณะซึ่งวาลมิกินำเอานิทานดั้งเดิมมาแต่งด้วยกาพย์ชนิดใหม่

สำหรับเอกสารเกี่ยวกับรามเกียรติ์สำนวนต่าง ๆ เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2532: 68) ได้รวบรวมไว้ได้แก่ รามเกียรติ์คำฉันท์ รามเกียรติ์คำพากย์ ราชพิลาปคำฉันท์ หรือนิราศษิดา โคลงทศรถสอนพระราม โคลงพาลีสอนน้อง รามเกียรติ์บทละครครั้งกรุงเก่า รามเกียรติ์บทละคร พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี รามเกียรติ์บทละคร พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 รามเกียรติ์บทละคร พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 รามเกียรติ์บทละคร พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 4 รามเกียรติ์บทพากย์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 รามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 รามเกียรติ์บทร้อง บทพากย์โขน พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 โคลงรามเกียรติ์ พาลีสอนน้องคำกลอนนอกจากนี้ สิริวรรณ วงษ์ทัต (2556: 65) ได้รวบรวมไว้เพิ่มมาอีกหนึ่งสำนวน ได้แก่ บทโขนของกรมศิลปากร

นอกจากเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้ศึกษายังพบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต เช่น งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับที่มาของคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ได้แก่ คนงนาฏ รุณวุฒิ (2533) ได้รวบรวมคำบาลีและสันสกฤต และศึกษาการเปลี่ยนแปลงเสียงคำบาลีและสันสกฤตในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน อุทัยวรรณ นิยมมี (2534) ศึกษาคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต ที่ปรากฏใช้ในวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวงกัณฑ์ทศพร อมรัตน์ อมราพิทักษ์ (2539) ศึกษารากคำของคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต แล้วจำแนกประเภทของคำตามที่มาของคำ และศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านรูป เสียง และความหมายของคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต และชินชฐา เอมห้อง (2550) ศึกษาคำยืมในลิลิตพระลอ ฉบับกรมศิลปากร พุทธศักราช 2540 และจำแนกประเภทของคำตามที่มา รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง ด้านรูปคำ และความหมาย

วิธีการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มีขั้นตอนในการศึกษาค้นคว้าดังต่อไปนี้

1. ขั้นศึกษาและรวบรวมข้อมูล
  - 1.1 ผู้ศึกษาศึกษาและรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต เอกสารที่เกี่ยวข้องกับรามเกียรติ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
  - 1.2 ผู้ศึกษารวบรวมคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เพื่อวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป
2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล
ผู้ศึกษานำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมด มาวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ที่มาของคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต และคำไวพจน์ที่เป็นคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต
3. ขั้นสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
4. ขึ้นรายงานผลการศึกษาค้นคว้า

ผลการวิจัย

การศึกษาคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาที่มาของคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตพบว่า มีคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตทั้งสิ้นจำนวน 750 คำ สามารถจำแนกประเภทของคำตามที่มาได้ 4 ประเภท ได้แก่
  - คำยืมที่มาจากภาษาบาลี คำยืมที่มาจากภาษาสันสกฤต คำยืมที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต และคำยืมที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต โดยการประดิษฐ์ศัพท์ใช้เอง ดังนี้
    - 1.1 คำยืมที่มาจากภาษาบาลี พบจำนวน 210 คำ เช่น กังสตาล (ป.กงสตาล) เมตตา (ป.เมตตา) สงสัย (ส.สัย) อาสา (ป.อาสา) เป็นต้น
    - 1.2 คำยืมที่มาจากภาษาสันสกฤต พบจำนวน 281 คำ เช่น ครรภ (ส.ครภ) จักร (ส.จกร) ประเทศ (ส.ปรเทศ) พนาลี (ส.วนาลี) เป็นต้น
    - 1.3 คำยืมที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต พบจำนวน 229 คำ เช่น ชฎา (ป.ส.ชฎา) ธิตา (ป.ส.ธิตา) โยชน (ป.ส.โยชน) ราชมัล (ป.ส.ราชมลล)
    - 1.4 คำยืมที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต โดยการประดิษฐ์ศัพท์ใช้เอง พบจำนวน 30 คำ เช่น ดนตรี (ป.ตนติ, ส.ตนตริน) ไพรี (ป.เวรี, ส.ไวริน) สามารถ (ป.สมตถ, ส.สมรุธ) อนุเคราะห์ (ป.อนุคคห, ส.อนุครท) เป็นต้น
2. การศึกษาคำไวพจน์ที่เป็นคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ผลการศึกษาพบว่ามีคำไวพจน์ 14 ความหมาย โดยคำไวพจน์ทั้ง 14 ความหมาย มีความหมายย่อยอีก 163 ความหมาย ดังนี้

2.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง เทวดาและอสูร

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบความหมายย่อยในคำไวพจน์ที่หมายถึง เทวดาและอสูร 5 ความหมาย ได้แก่

2.1.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง เทวดา จำนวน 5 คำ ได้แก่ เทพ เทพนิกร เทพบุตร เทวราช และสุรารักษ์

2.1.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง นางฟ้า จำนวน 2 คำ ได้แก่ เทพธิดา และอัปสร

2.1.3 คำไวพจน์ที่หมายถึง พระอินทร์ จำนวน 4 คำ ได้แก่ โกสิย์ มัชฌิวน สหสนันยน์ และอมเรศ

2.1.4 คำไวพจน์ที่หมายถึง ชาวสวรรค์อื่น ๆ จำนวน 2 คำ ได้แก่ คนธรรพ์ และวิชาวร

2.1.5 คำไวพจน์ที่หมายถึง อสูรหรือยักษ์ จำนวน 18 คำ เช่น ปีศาจ รากษส ราพณาสูร อสูรกาย เป็นต้น

2.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง มนุษย์

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบความหมายย่อยในคำไวพจน์ที่หมายถึง มนุษย์ 18 ความหมาย ได้แก่

2.2.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง พระเจ้าแผ่นดิน จำนวน 10 คำ เช่น กษัตริย์ เจษฎา บุรินทร์ ภูวนาถ เป็นต้น

2.2.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง นางกษัตริย์ จำนวน 6 คำ เช่น เทวี มเหสี อัครชายา เป็นต้น

2.2.3 คำไวพจน์ที่หมายถึง พ่อ จำนวน 10 คำ เช่น ชนก บิดุราช พระบิดุรงค์อิราช เป็นต้น

2.2.4 คำไวพจน์ที่หมายถึง แม่ จำนวน 6 คำ เช่น ชนนี พระมารดา มาตุรงค์ เป็นต้น

2.2.5 คำไวพจน์ที่หมายถึง ลูกชาย จำนวน 7 คำ เช่น กุมาร ดนัย บุตร โอรสราช เป็นต้น

2.2.6 คำไวพจน์ที่หมายถึง ลูกสาว จำนวน 3 คำ ได้แก่ ธิดา บุตรี และสุตา

2.2.7 คำไวพจน์ที่หมายถึง ผู้หญิงหรือนาง จำนวน 10 คำ เช่น นารี ภควดี วินดา เป็นต้น

2.2.8 คำไวพจน์ที่หมายถึง ชายที่เป็นคู่ครอง จำนวน 4 คำ ได้แก่ พระสามี พระสามีอิราช ภัสตา และสามี

2.2.9 คำไวพจน์ที่หมายถึง น้องชาย จำนวน 3 คำ ได้แก่ พระอนุชา พระอนุชาอิราช และอนุชา

2.2.10 คำไวพจน์ที่หมายถึง ปู่หรือตา จำนวน 2 คำ ได้แก่ พระอัยกาอิราช และอัยกา

2.2.11 คำไวพจน์ที่หมายถึง เพื่อน จำนวน 2 คำ ได้แก่ มิตร และสหาย

2.2.12 คำไวพจน์ที่หมายถึง นักบวชหรือครู จำนวน 17 คำ เช่น ดาบส ปุโรหิต โยคี ราชครู เป็นต้น

2.2.13 คำไวพจน์ที่หมายถึง ผู้ศึกษาวิชาความรู้จากครูอาจารย์ จำนวน 2 คำ ได้แก่ ศิษย์ และสานุศิษย์

2.2.14 คำไวพจน์ที่หมายถึง ข้าศึก จำนวน 9 คำ เช่น ปรปักษ์ ไพร่ ศัตรู อรินทร์ เป็นต้น

2.2.15 คำไวพจน์ที่หมายถึง ทหาร จำนวน 6 คำ เช่น พยุหบาตร พลชั้นธ์ โยธา เป็นต้น

2.2.16 คำไวพจน์ที่หมายถึง พลเมืองของประเทศ จำนวน 6 คำ เช่น บุรีราชภูร ประชาชน ราชภูร เป็นต้น

2.2.17 คำไวพจน์ที่หมายถึง พระราม จำนวน 8 คำ เช่น พระจักรี พระตรีภพ พระหริรัักษ์ เป็นต้น

2.2.18 คำไวพจน์ที่หมายถึง คน จำนวน 2 คำ ได้แก่ มนุษย์ และมานุษย์

2.3 คำไวพจน์ที่หมายถึง อวัยวะ

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบความหมายย่อยในคำไวพจน์ที่หมายถึง อวัยวะ 9 ความหมาย ได้แก่

- 2.3.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง หัว จำนวน 2 คำ ได้แก่ ศีรษะ และเศียร
- 2.3.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง ใจ จำนวน 4 คำ ได้แก่ กมล จิต พระทัย และอุทัย
- 2.3.3 คำไวพจน์ที่หมายถึง ตัวหรือร่างกาย จำนวน 8 คำ เช่น กาย สกนธ์ อินทรีย์ เป็นต้น
- 2.3.4 คำไวพจน์ที่หมายถึง หน้า จำนวน 2 คำ ได้แก่ แพกตร์ และแพกตรา
- 2.3.5 คำไวพจน์ที่หมายถึง ดวงตา จำนวน 6 คำ เช่น จักขุ เนตร นัยนา เป็นต้น
- 2.3.6 คำไวพจน์ที่หมายถึง ท้อง จำนวน 2 คำ ได้แก่ ครรภ์ และอุทร
- 2.3.7 คำไวพจน์ที่หมายถึง มือ จำนวน 4 คำ ได้แก่ กร พระกร พระหัตถ์ และหัตถ์
- 2.3.8 คำไวพจน์ที่หมายถึง เท้า จำนวน 6 คำ เช่น บทมัลย์ บทเรศ บาทมูล เป็นต้น
- 2.3.9 คำไวพจน์ที่หมายถึง น้ำตา จำนวน 2 คำ ได้แก่ ชลนัยน์ และชลเนตร

2.4 คำไวพจน์ที่หมายถึง สถานที่หรือที่อยู่อาศัย

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบความหมายย่อยในคำไวพจน์ที่หมายถึง สถานที่หรือที่อยู่อาศัย 9 ความหมาย ได้แก่

- 2.4.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง เมือง จำนวน 7 คำ เช่น ธานี นคร นครเศศ เป็นต้น
- 2.4.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง ที่อยู่ของเทวดา จำนวน 4 คำ ได้แก่ พิมาน วิมาร สวรรค์ และสุราลัย
- 2.4.3 คำไวพจน์ที่หมายถึง ที่อยู่หรือบ้านเรือน จำนวน 8 คำ เช่น เคหา นิเวศน์ ปราสาท ศาลาลัย เป็นต้น
- 2.4.4 คำไวพจน์ที่หมายถึง ที่อยู่ของนักบวช จำนวน 5 คำ ได้แก่ กุฎี อรัญกุฎี อาวาส อาศรม และอาศรมบท
- 2.4.5 คำไวพจน์ที่หมายถึง สนามรบ จำนวน 2 คำ ได้แก่ สมรภูมิ และสมรภูมิชัย
- 2.4.6 คำไวพจน์ที่หมายถึง สถานที่ตั้ง จำนวน 3 คำ ได้แก่ ชัยภูมิ ฐาน และสถาน
- 2.4.7 คำไวพจน์ที่หมายถึง เขตแดน จำนวน 4 คำ ได้แก่ เขต เขตชั้นท์ อาณา และอาณาเขต
- 2.4.8 คำไวพจน์ที่หมายถึง ที่เผาศพ จำนวน 2 คำ ได้แก่ พระเมรุ และเมรุ
- 2.4.9 คำไวพจน์ที่หมายถึง ทางหรือถนน จำนวน 5 คำ ได้แก่ มรคา มรรคา รัถยา วิถี และสัญจร

2.5 คำไวพจน์ที่หมายถึง ธรรมชาติ

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบความหมายย่อยในคำไวพจน์ที่หมายถึง ธรรมชาติ 22 ความหมาย ได้แก่

- 2.5.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง ดวงตะวัน จำนวน 8 คำ เช่น ทินกร พระรวี พระอาทิตย์ เป็นต้น
- 2.5.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง ท้องฟ้า จำนวน 5 คำ ได้แก่ นภาลัย โปยม เวหา อัมพร และอากาศ
- 2.5.3 คำไวพจน์ที่หมายถึง เมฆหรือฝน จำนวน 5 คำ ได้แก่ พระพิรุณ พลาหก พิรุณ เมฆ และเมษี
- 2.5.4 คำไวพจน์ที่หมายถึง ลม จำนวน 2 คำ ได้แก่ พายุ และวายุ
- 2.5.5 คำไวพจน์ที่หมายถึง ภูเขา จำนวน 5 คำ ได้แก่ คิริ คิริ บรรพต บรรพตา และไศล

- 2.5.6 คำไวพจน์ที่หมายถึง ป่า จำนวน 9 คำ เช่น ชฎา พันธ์ พนาเวศ อรัญ เป็นต้น
- 2.5.7 คำไวพจน์ที่หมายถึง แม่น้ำหรือทะเล จำนวน 15 คำ เช่น คงคา ชลธิ นที อรรณพ เป็นต้น
- 2.5.8 คำไวพจน์ที่หมายถึง แผ่นดิน จำนวน 10 คำ เช่น ธรณี พสุธา ภูวดล เป็นต้น
- 2.5.9 คำไวพจน์ที่หมายถึง ทางใต้ดิน จำนวน 2 คำ ได้แก่ อุมงค์ และอุโมงค์
- 2.5.10 คำไวพจน์ที่หมายถึง ต้นไม้หรือพรรณไม้ จำนวน 4 คำ ได้แก่ เถาว์ลัย พุกษา

รุกขชาติ และลัดดา

- 2.5.11 คำไวพจน์ที่หมายถึง ดอกไม้ จำนวน 3 คำ ได้แก่ บุปชาติ บุปผา และมาลี
- 2.5.12 คำไวพจน์ที่หมายถึง ดอกบัว จำนวน 2 คำ ได้แก่ โกมุท และปทุม
- 2.5.13 คำไวพจน์ที่หมายถึง สัตว์ที่เว้นจากมนุษย์ จำนวน 4 คำ ได้แก่ เตรีจฉาน เตรีฉาน

สัตว์ และสัตว์เดรฉาน

- 2.5.14 คำไวพจน์ที่หมายถึง ครุฑ จำนวน 3 คำ ได้แก่ ครุฑ ครุฑราช และสุบรรณ
- 2.5.15 คำไวพจน์ที่หมายถึง นกหรือพญานก จำนวน 5 คำ ได้แก่ ปักษา ปักษิ ราชปักษิ

ราชหงส์ และวิหค

- 2.5.16 คำไวพจน์ที่หมายถึง ม้า จำนวน 4 คำ ได้แก่ พาซี มโนมัย ลินธพ และ อัศวราช
- 2.5.17 คำไวพจน์ที่หมายถึง ช้าง จำนวน 3 คำ ได้แก่ กุญชร คชสาร และคชาธาร
- 2.5.18 คำไวพจน์ที่หมายถึง สิงโตหรือพญาสิงโต จำนวน 4 คำ ได้แก่ มฤคราช ราชสีห์

สิงห์ และสิงหาราช

- 2.5.19 คำไวพจน์ที่หมายถึง พญานาค จำนวน 3 คำ ได้แก่ นาคราช ภูซงค์ และवासुกรี
- 2.5.20 คำไวพจน์ที่หมายถึง ลิง จำนวน 6 คำ เช่น กระบี่ พานร วานรินทร์ เป็นต้น
- 2.5.21 คำไวพจน์ที่หมายถึง ควาย จำนวน 3 คำ ได้แก่ กาสร มหิงส์ และมหิงสา
- 2.5.22 คำไวพจน์ที่หมายถึง ปลา จำนวน 2 คำ ได้แก่ มัจฉา และมัจฉาชาติ

2.6 คำไวพจน์ที่หมายถึง วัตถุสิ่งของ

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบความหมายย่อยในคำไวพจน์ที่หมายถึง วัตถุสิ่งของ 12 ความหมาย ได้แก่

- 2.6.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง อาวุธ จำนวน 15 คำ เช่น เกาทัณฑ์ ศัสตรา สาดราวุธ เป็นต้น
- 2.6.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง เครื่องประดับ จำนวน 4 คำ ได้แก่ ชฎา ชฎาธร สังวาล และ อภรณ์
- 2.6.3 คำไวพจน์ที่หมายถึง อัญมณี จำนวน 10 คำ เช่น กัมพู เนาวรัตน์ ประพาพ เป็นต้น
- 2.6.4 คำไวพจน์ที่หมายถึง ทรัพย์สิน จำนวน 3 คำ ได้แก่ ทรัพย์ โภโคย และสมบัติ
- 2.6.5 คำไวพจน์ที่หมายถึง เครื่องนุ่งห่ม จำนวน 2 คำ ได้แก่ ทิพฐา และภูษา
- 2.6.6 คำไวพจน์ที่หมายถึง ที่ประทับหรือที่นั่ง จำนวน 5 คำ ได้แก่ ทิพอาสน์ บัลลังก์

บัลลังก์รัตน บัลลังก์อาสน์ และอาสน์

- 2.6.7 คำไวพจน์ที่หมายถึง ที่นอน จำนวน 3 คำ ได้แก่ บรรจถรณ์ ปัจถรณ์ และไสยา
- 2.6.8 คำไวพจน์ที่หมายถึง ประตู่ จำนวน 2 คำ ได้แก่ ทวาร และทวารา
- 2.6.9 คำไวพจน์ที่หมายถึง หน้าต่าง จำนวน 2 คำ ได้แก่ บัญชร และบัญชรชัย
- 2.6.10 คำไวพจน์ที่หมายถึง เครื่องสูงรูปร่างคล้ายร่ม จำนวน 2 คำ ได้แก่ ฉัตร และเศวตฉัตร

2.6.11 คำไวพจน์ที่หมายถึง ยาแก้โรค จำนวน 2 คำ ได้แก่ เกสซ์ และโอสถ

2.6.12 คำไวพจน์ที่หมายถึง เหล้า จำนวน 2 คำ ได้แก่ เมรัย และสุรา

2.7 คำไวพจน์ที่หมายถึง คุณสมบัติ

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบความหมายย่อยในคำไวพจน์ที่หมายถึง คุณสมบัติ 29 ความหมาย ได้แก่

2.7.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง แสงสว่าง จำนวน 10 คำ เช่น ชัชวาล รัศมี โอภาส เป็นต้น

2.7.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง อำนาจ จำนวน 18 คำ เช่น เดช ศักดา อานุภาพ อิทธิ เป็นต้น

2.7.3 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความงาม จำนวน 6 คำ เช่น ไพจิตร วิลาส สุนทร โสภา เป็นต้น

2.7.4 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความเต็มที จำนวน 2 คำ ได้แก่ บริบูรณ์ และไพบูรณ์

2.7.5 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความผิดปกติ จำนวน 6 คำ เช่น พิกล วิปริต อัศจรรย์ เป็นต้น

2.7.6 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความมั่นคง จำนวน 2 คำ ได้แก่ ถาวร และสถาวร

2.7.7 คำไวพจน์ที่หมายถึง เสี่ยงกึ่งก้อง จำนวน 4 คำ ได้แก่ กัมปนาท โกลาหล ฤทธิธรม

และอุโฆษ

2.7.8 คำไวพจน์ที่หมายถึง เสมอไปหรือสม่ำเสมอ จำนวน 4 คำ ได้แก่ นิจ นิตย์ นิรันดร

และอาจิน

2.7.9 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความจงรักหรือความเลื่อมใส จำนวน 3 คำ ได้แก่ ภัคดี ศรัทธา

สามิภัคดี

2.7.10 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความดีงามหรือความเจริญ จำนวน 11 คำ เช่น กุศล วัฒนา

สวัสดี เป็นต้น

2.7.11 คำไวพจน์ที่หมายถึง บุญบารมี จำนวน 3 คำ ได้แก่ กฤดาการ โพธิสมภาร และวาสนา

2.7.12 คำไวพจน์ที่หมายถึง สูงสุดหรือที่ต่ำสุด จำนวน 6 คำ เช่น บรม อุกฤษฏ์ อุดม เป็นต้น

2.7.13 คำไวพจน์ที่หมายถึง ยอดเยี่ยม จำนวน 2 คำ ได้แก่ บวร และวิเศษ

2.7.14 คำไวพจน์ที่หมายถึง ยิ่งขึ้นหรือเพิ่มขึ้น จำนวน 2 คำ ได้แก่ ทวี และภิญโญ

2.7.15 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความชนะ จำนวน 4 คำ ได้แก่ ชัย ชัยศรี เดโชชัย และอัปราชัย

2.7.16 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความยกย่อง จำนวน 4 คำ ได้แก่ เกียรติ เกียรติยศ ยศ และ

ยศศักดิ์

2.7.17 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความรู้หรือความรอบรู้ จำนวน 7 คำ เช่น ปรีชา ปัญญา วิทยา

วุฒิ เป็นต้น

2.7.18 คำไวพจน์ที่หมายถึง คุณสมบัติที่จะทำได้ จำนวน 2 คำ ได้แก่ วิสัย และสามารถ

2.7.19 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความรู้สึกตัว จำนวน 2 คำ ได้แก่ สติ และสมประดี

2.7.20 คำไวพจน์ที่หมายถึง การมีชีวิต จำนวน 4 คำ ได้แก่ ชีพ ชีวา ชีวิต และชีวี

2.7.21 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความตาย จำนวน 4 คำ ได้แก่ มรณ มฤต สวรรคาลัย และอาสัญ

2.7.22 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความไม่ซื่อตรง จำนวน 2 คำ ได้แก่ ทุจริต และอาสัถย์

2.7.23 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความชั่วร้ายเลวทราม จำนวน 9 คำ เช่น กาลี จันฑาล ทมิฬ

สามานย์ เป็นต้น

2.7.24 คำไวพจน์ที่หมายถึง ลักษณะไม่ดีหรือเสียดจัญไร จำนวน 5 คำ ได้แก่ กาลกิณี
ทรลักษณ์ ราศี อัมงคล และอัปลักษณ์

2.7.25 คำไวพจน์ที่หมายถึง ปราศจากโชคหรือมีเคราะห์ร้าย จำนวน 2 คำ ได้แก่ อัปภาคย์
และอาภัพ

2.7.26 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความฉิบหาย จำนวน 4 คำ ได้แก่ ประลัย พิณาศ วินาศ และวิบัติ

2.7.27 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความบากบั่น จำนวน 3 คำ ได้แก่ พยายาม มานะ และอุตสาห์

2.7.28 คำไวพจน์ที่หมายถึง สิ่งที่น่ากลัว จำนวน 2 คำ ได้แก่ ภัย และอันตราย

2.7.29 คำไวพจน์ที่หมายถึง เชื้อสายหรือสกุล จำนวน 8 คำ เช่น โคตร นามวงศ์ พงศา เป็นต้น

2.8 คำไวพจน์ที่หมายถึง คุณลักษณะ

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบความหมายย่อยในคำไวพจน์ที่หมายถึง คุณลักษณะ 5 ความหมาย ได้แก่

2.8.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง กว้างใหญ่ จำนวน 3 คำ ได้แก่ ไพศาล มโหฬาร และโอฬาริก

2.8.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง ละเอียดหรือละออง จำนวน 5 คำ ได้แก่ จุณ ฐลี บทบุงส์ ภัสม์
และภัสม์ฐลี

2.8.3 คำไวพจน์ที่หมายถึง แก่หรือเก่าแก่ จำนวน 3 คำ ได้แก่ ชรา โบราณ และพฤษพา

2.8.4 คำไวพจน์ที่หมายถึง ลักษณะ จำนวน 2 คำ ได้แก่ รูปพรรณ และสัณฐาน

2.8.5 คำไวพจน์ที่หมายถึง หมูหรือกอง จำนวน 6 คำ เช่น นิกร พยุห พฤษท์ เป็นต้น

2.9 คำไวพจน์ที่หมายถึง กิริยาอาการ

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบความหมายย่อยในคำไวพจน์ที่หมายถึง กิริยาอาการ 21 ความหมาย ได้แก่

2.9.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง การกระทำ จำนวน 7 คำ เช่น กิริยา จรรยา ปฏิบัติ เป็นต้น

2.9.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง การสร้างหรือทำขึ้น จำนวน 5 คำ ได้แก่ นฤมิต นිරมิต เนรมิต
ประดิษฐ์ และสรรค์

2.9.3 คำไวพจน์ที่หมายถึง การเดิน จำนวน 2 คำ ได้แก่ บทจร และยาตรา

2.9.4 คำไวพจน์ที่หมายถึง การพูด จำนวน 11 คำ เช่น เจรจา ประภาษ พจนา เป็นต้น

2.9.5 คำไวพจน์ที่หมายถึง การไหว้ จำนวน 6 คำ เช่น ประณต วันทา อภิวาท เป็นต้น

2.9.6 คำไวพจน์ที่หมายถึง การเฝ้าดู จำนวน 2 คำ ได้แก่ สังเกต และสังเกตการณ์

2.9.7 คำไวพจน์ที่หมายถึง การเกิด จำนวน 3 คำ ได้แก่ ชนม์ชาติ และประสูติ

2.9.8 คำไวพจน์ที่หมายถึง การช่วยเหลือเกื้อกูล จำนวน 6 คำ เช่น สงเคราะห์ อนุกุล
อุปถัมภ์ เป็นต้น

2.9.9 คำไวพจน์ที่หมายถึง การทำร้าย จำนวน 2 คำ ได้แก่ กบฏ และประทุษ

2.9.10 คำไวพจน์ที่หมายถึง การเปล่งถ้อยคำเพื่อให้คำมั่นสัญญา จำนวน 3 คำ ได้แก่
ปฏิญาณ สบถ และสาบาน

2.9.11 คำไวพจน์ที่หมายถึง การพูดใส่ความผู้อื่น จำนวน 2 คำ ได้แก่ พาลพาล และพาล

2.9.12 คำไวพจน์ที่หมายถึง อาการไม่ยอมให้คนอื่นได้ดี จำนวน 2 คำ ได้แก่ ริษยา และอิจฉา

2.9.13 คำไวพจน์ที่หมายถึง การจากไป จำนวน 2 คำ ได้แก่ นิราศ และวิโยค

- 2.9.14 คำไวพจน์ที่หมายถึง การไตร่ตรอง จำนวน 3 คำ ได้แก่ พิเคราะห์ พิจารณา และพิสุจน์
- 2.9.15 คำไวพจน์ที่หมายถึง การรบ จำนวน 5 คำ ได้แก่ การณรงค์ ยุทธ์ ธรรงค์ สงคราม และสมร
- 2.9.16 คำไวพจน์ที่หมายถึง การฆ่า จำนวน 4 คำ ได้แก่ ประหัต ประหาร พิฆาต และสังหาร
- 2.9.17 คำไวพจน์ที่หมายถึง การประดับตกแต่ง จำนวน 3 คำ ได้แก่ ภูษิต รจนา และอลงกต
- 2.9.18 คำไวพจน์ที่หมายถึง การฝัน จำนวน 2 คำ ได้แก่ พระสุบิน และสุบิน
- 2.9.19 คำไวพจน์ที่หมายถึง การยกโทษ จำนวน 3 คำ ได้แก่ ประทานโทษ อภัย และอภัยโทษ
- 2.9.20 คำไวพจน์ที่หมายถึง การปองร้าย จำนวน 2 คำ ได้แก่ พยาบาท และเวร
- 2.9.21 คำไวพจน์ที่หมายถึง การตั้งมั่นแห่งจิต จำนวน 3 คำ ได้แก่ ฌาน บริกรรม และสมาธิ

2.10 คำไวพจน์ที่หมายถึง อารมณ์ความรู้สึก

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบความหมายย่อยในคำไวพจน์ที่หมายถึง อารมณ์ความรู้สึก 8 ความหมาย ได้แก่

- 2.10.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความเศร้าโศก จำนวน 3 คำ ได้แก่ เเวช โศก และโศกาลัย
- 2.10.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความสงสารหรือสลดใจ จำนวน 6 คำ เช่น กรุณา สงสาร

สังเวช เป็นต้น

- 2.10.3 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความลำบากเดือดร้อน จำนวน 6 คำ เช่น ทรมาน เวทนา

อาดูร เป็นต้น

- 2.10.4 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความไม่แน่ใจ จำนวน 4 คำ ได้แก่ กังขา สงกา สงสัย และสนเท่ห์
- 2.10.5 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความไม่พอใจหรือขุ่นเคืองใจ จำนวน 3 คำ ได้แก่ โกรธ โทโส

และพิโรธ

- 2.10.6 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความรื่นรมย์หรือยินดี จำนวน 14 คำ เช่น เกษมสันต์ ดุษฎี

โมทนา หารรษา เป็นต้น

- 2.10.7 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความรักใคร่ จำนวน 6 คำ เช่น พิศवास สวาท เสน่หา เป็นต้น
- 2.10.8 คำไวพจน์ที่หมายถึง ความต้องการ จำนวน 2 คำ ได้แก่ ประสงค์ และมโนรถ

2.11 คำไวพจน์ที่หมายถึง เวลา

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบความหมายย่อยในคำไวพจน์ที่หมายถึง เวลา 4 ความหมาย ได้แก่

- 2.11.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง คราวหรือเวลา จำนวน 10 คำ เช่น กาล นาที ยาม เป็นต้น
- 2.11.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง กลางวัน จำนวน 2 คำ ได้แก่ ทิวา และทิวาวาร
- 2.11.3 คำไวพจน์ที่หมายถึง เวลาเย็น จำนวน 2 คำ ได้แก่ สนธยา และสายัณห์
- 2.11.4 คำไวพจน์ที่หมายถึง กลางคืน จำนวน 2 คำ ได้แก่ มัชฌิมาราตรี และราตรี

2.12 คำไวพจน์ที่หมายถึง คำบอกจำนวน

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบความหมายย่อยในคำไวพจน์ที่หมายถึง คำบอกจำนวน 2 ความหมาย ได้แก่

- 2.12.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง จำนวนทั้งหมด จำนวน 6 คำ เช่น มูล สกล สรรพ เป็นต้น
- 2.12.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง จำนวนมาก จำนวน 5 คำ ได้แก่ พหล ออกนิษฐ์ เอนก อสงไขย

และอัประมาณ

2.13 คำไวพจน์ที่หมายถึง งาน

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบความหมายย่อยในคำไวพจน์ที่หมายถึง งาน 4 ความหมาย ได้แก่

2.13.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง งานที่จัดขึ้นตามลัทธิหรือความเชื่อ จำนวน 9 คำ เช่น ประเพณี พิธีกรรม อาहुติ เป็นต้น

2.13.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง งานสถาปนา จำนวน 3 คำ ได้แก่ มรุธาภิเษก ราชาภิเษก และอภิราช

2.13.3 คำไวพจน์ที่หมายถึง งานรื่นเริง จำนวน 2 คำ ได้แก่ มหรสพ และสังคีต

2.13.4 คำไวพจน์ที่หมายถึง งานทั่ว ๆ ไป จำนวน 5 คำ ได้แก่ กิจ ธุระ ภารธุระ ราชการ และราชกิจ

2.14 คำไวพจน์ที่มีความหมายอื่น ๆ

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบคำไวพจน์ที่มีความหมายอื่น ๆ อีก 15 ความหมาย ได้แก่

2.14.1 คำไวพจน์ที่หมายถึง ผลแห่งความผิดที่ต้องรับ จำนวน 7 คำ เช่น โทษ โทษทัณฑ์ อาชญา เป็นต้น

2.14.2 คำไวพจน์ที่หมายถึง ผลแห่งการกระทำ จำนวน 3 คำ ได้แก่ วิบาก วิบากกรรม และเวรวิบาก

2.14.3 คำไวพจน์ที่หมายถึง เหตุที่นำมาซึ่งความเจริญ จำนวน 2 คำ ได้แก่ ชัยมงคล และมงคล

2.14.4 คำไวพจน์ที่หมายถึง เรื่องที่เกิดขึ้น จำนวน 3 คำ ได้แก่ การณ์ เหตุ และเหตุการณ์

2.14.5 คำไวพจน์ที่หมายถึง สิ่งที่น่าผลมาให้โดยไม่คาดคิด จำนวน 2 คำ ได้แก่ เคราะห์ และเคราะห์กรรม

2.14.6 คำไวพจน์ที่หมายถึง ถ้อยคำศักดิ์สิทธิ์ จำนวน 5 คำ ได้แก่ พระมนต์ พระมนตร์ มนต์ เวทมนตร์ และอาคม

2.14.7 คำไวพจน์ที่หมายถึง วิชาความรู้ จำนวน 3 คำ ได้แก่ วิชาการ ศาสตร์ และศิลปศาสตร์

2.14.8 คำไวพจน์ที่หมายถึง แบบหรืออย่าง จำนวน 2 คำ ได้แก่ ประการ และวิธี

2.14.9 คำไวพจน์ที่หมายถึง เล่ห์กล จำนวน 3 คำ ได้แก่ มายา อุบาย และอุบายเทห์

2.14.10 คำไวพจน์ที่หมายถึง ข้อความหรือเนื้อความ จำนวน 6 คำ เช่น นัย ราชสาร อรรถ เป็นต้น

2.14.11 คำไวพจน์ที่หมายถึง คำสั่งของพระมหากษัตริย์ จำนวน 4 คำ ได้แก่ พระเสาวนีย์ ราชเสาวนีย์ สิงหนาท และเสาวนีย์

2.14.12 คำไวพจน์ที่หมายถึง ส่วนหรือการแบ่ง จำนวน 3 คำ ได้แก่ ชั้นท์ ภาค อวตาร

2.14.13 คำไวพจน์ที่หมายถึง ด้านหรือข้าง จำนวน 2 คำ ได้แก่ ทิศ และปรัศว์

2.14.14 คำไวพจน์ที่หมายถึง โลกทั้ง 3 คือ สวรรค์ มนุษย์โลก และบาดาล จำนวน 3 คำ ได้แก่ ไตรจักร ไตรภพ และภพไตร

2.14.15 คำไวพจน์ที่หมายถึง อายุของโลก จำนวน 2 คำ ได้แก่ กัป และกัลป์

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พบประเด็นที่ควรพิจารณาดังนี้

1. ที่มาของคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตพบว่ามีคำยืมที่มาจากภาษาสันสกฤตมากที่สุด รองลงมาคือคำยืมที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต ภาษาบาลี และคำยืมที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตโดยการประดิษฐ์ศัพท์ใช้เอง ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ เป็นวรรณคดีที่ได้รับอิทธิพลมาจากวรรณคดีของสันสกฤตเรื่องรามายณะ จึงทำให้มีการรับคำจากภาษาสันสกฤตมาใช้ด้วย นอกจากนี้คนไทยมักจะนิยมใช้รูปคำภาษาสันสกฤตมากกว่าภาษาบาลี หากคำยืมในภาษาเดิมมีรูปเขียนที่ต่างกัน แต่มีความหมายตรงกัน เมื่อไทยยืมเข้ามาใช้จะเลือกคำที่มีรูปออกเสียงง่ายกว่าเป็นสำคัญ (ปริชา ทิซินพงศ์, 2534: 126) เช่น ภาษาสันสกฤตใช้ จกร ภาษาบาลีใช้ จุกก ไทยจะใช้คำว่า จักร เป็นต้น จากเหตุผลดังกล่าวจึงสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุทัยวรรณ นิยมมี (2534) ที่ศึกษาเรื่องคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในมหาชาติคำหลวง พบว่ามีคำยืมภาษาสันสกฤตมากกว่าภาษาบาลี ในคำที่มีใช้ทั้งสองภาษาแต่ออกเสียงต่างกัน กวีจะเลือกใช้ภาษาสันสกฤตมากกว่า จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้มีคำยืมจากภาษาสันสกฤตปรากฏใช้มากที่สุด ส่วนคำยืมที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต และภาษาบาลี พบรองลงมาอาจเนื่องจากอิทธิพลทางด้านภาษา ที่ไทยมักยืมคำยืมจากภาษาบาลีและสันสกฤตมาใช้เพื่อให้มีคำใช้ในภาษามากยิ่งขึ้น แต่เหตุที่พบคำยืมที่มาจากภาษาบาลีน้อยกว่า อาจเป็นเพราะคำยืมที่มาจากภาษาบาลีส่วนใหญ่นิยมใช้ในศาสนา หรือใช้ในวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

สำหรับคำยืมที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตโดยการประดิษฐ์ศัพท์ใช้เองพบว่ามีจำนวนน้อยที่สุด อาจเนื่องมาจากคำยืมที่ประดิษฐ์รูปศัพท์ใช้เองเป็นการประสมรูปคำระหว่างภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเข้าด้วยกัน เพื่อความสะดวกในการออกเสียงของคำ (สุทธีวงศ์ พงไพบูลย์, 2517: 208) กวีจึงเลือกใช้คำเหล่านี้เพื่อให้ออกเสียงง่าย และเหมาะสมกับฉันทลักษณ์ที่ใช้ในการประพันธ์ แต่ที่มีการใช้คำประเภทนี้น้อยที่สุดนั้น อาจเป็นเพราะในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีคำยืมจากภาษาสันสกฤตที่ใช้เกือบจะเพียงพออยู่แล้ว จึงมีความจำเป็นที่จะใช้คำที่ประดิษฐ์ศัพท์ใช้เองค่อนข้างน้อย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังพบว่าคำยืมที่ปรากฏในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน (คนงนาฏ รุณวุฒิ, 2533) ลิลิตพระลอ (ชนินฐา เอมห้อง, 2550) และวรรณกรรมเรื่องมหาภารตยุทธ ของสุภร ผลชีวัน (อมรรัตน์ อมราพิทักษ์, 2439) คือ พบคำยืมที่มาจากภาษาสันสกฤตมากกว่าภาษาบาลี อาจเพราะวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน และลิลิตพระลอ เป็นวรรณคดีในยุคสมัยที่ใกล้เคียงกับรามเกียรติ์ ส่วนวรรณกรรมเรื่องมหาภารตยุทธ ก็ได้รับอิทธิพลมาจากวรรณคดีของสันสกฤตเช่นเดียวกัน

2. คำไวพจน์ที่เป็นคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตพบที่มีการใช้คำไวพจน์มากถึง 163 ความหมายคำไวพจน์เหล่านี้ก็จะนิยมนำมาใช้ในการแต่งคำประพันธ์ โดยเลือกใช้คำให้เข้ากับรูปแบบของฉันทลักษณ์สัมผัสคล้องจอง เนื่องจากคำไวพจน์แต่ละคำอาจจะมีพยางค์มากน้อยต่างกัน เมื่อนำคำใดคำหนึ่งมาใช้ แต่

ติดที่พยางค์มากน้อย ก็อาจใช้คำอื่นที่มีความหมายเดียวกันมาแทนได้ (วิสันต์ กฏแก้ว, 2527: 166) นอกจากนี้การเลือกใช้คำไวพจน์ที่เป็นภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต อาจเป็นเพราะคำในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมีความหมายที่เหมือนหรือคล้ายกันอยู่จำนวนมาก ซึ่งเหมาะสมต่อการนำมาใช้ในบทประพันธ์เพื่อให้เกิดรสคำที่หลากหลาย แต่ยังคงรสความของคำไว้ และเพื่อสร้างความแปลกใหม่ให้กับวรรณคดี ทั้งนี้ในการเลือกใช้คำไวพจน์ที่เป็นคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ได้สะท้อนให้เห็นความสามารถของกวีในการเลือกสรรถ้อยคำและความรู้ในเรื่องความหมายของคำยืมเหล่านั้นด้วย ซึ่งการยืมคำไวพจน์จากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ในวรรณคดีไทยมีส่วนทำให้ภาษาไทยมีคำพ้องความหมายเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรศึกษาคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในวรรณคดีหรือวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ เพื่อศึกษาลักษณะของคำยืมในด้านต่าง ๆ ต่อไป เช่น วิธีการรับคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ การสร้างคำ หรือการนำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ โดยแบ่งตามเกณฑ์หน้าที่ทางสังคม เป็นต้น
2. ควรศึกษาคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในด้านการเปลี่ยนแปลงของคำยืม เช่นการเปลี่ยนแปลงรูปคำ เสียง หรือความหมายของคำ เพื่อให้เห็นลักษณะของคำยืมครบทุกด้าน

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง คำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตตภา สารพัดนึก ไชยปัญญา อาจารย์ที่ปรึกษาที่สละเวลาให้คำปรึกษา คอยให้คำแนะนำในการสืบค้นข้อมูลและเรียบเรียงเนื้อหา รวมถึงคอยตรวจทานและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และความเอาใจใส่เป็นอย่างดี อีกทั้งยังคอยมอบกำลังใจที่ดีในการทำงานมาโดยตลอด จนทำให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความสมบูรณ์และสำเร็จไปได้ ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้ง และสำนึกในพระคุณอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ศรีัญญา ขวัญทอง ที่ให้ความกรุณาเป็นกรรมการสอบงานศึกษาในครั้งนี้ รวมทั้งให้คำแนะนำ ตรวจทานข้อบกพร่อง และให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขงานในการศึกษาครั้งนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย และคอยให้การอบรมสั่งสอน พร้อมทั้งชี้แนะแนวทางในการศึกษาหาความรู้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การศึกษาในครั้งนี้ประสบความสำเร็จ

ขอกราบขอบพระคุณแม่ และสมาชิกในครอบครัวทุกท่าน ที่คอยรับฟังปัญหา ให้กำลังใจ และห่วงใย รวมทั้งสนับสนุนในทุก ๆ เรื่องมาเสมอ ตลอดจนขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ และน้อง ๆ ที่คอยอยู่ข้าง ๆ รับฟังปัญหา ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจที่ดีตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

คุณค่าและประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาขอมอบเป็นกตัญญูตเวทิตาแด่ บุปผารี ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยให้ผลการศึกษาในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

รายการอ้างอิง

- ชนิษฐา เอมห่อง. (2550). **คำยืมที่ปรากฏในลิลิตพระลอ**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- คณงนาฏ ภูณัฐิ. (2533). **การศึกษาการเปลี่ยนแปลงเสียงคำบาลีและสันสกฤตในวรรณคดี เรื่อง ขุนช้างขุนแผน**. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- ประยูร ทรงศิลป์. (2526). **การเปลี่ยนแปลงของภาษา: คำยืมในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรี.
- ปรีชา ทิชินพงศ์. (2534). **บาลี-สันสกฤตที่เกี่ยวกับภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พัฒน์ เพ็งผลา. (2525). **บาลีสันสกฤตในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิทยลาภพฤฒิยากร, กรมหมื่น. (2507). **ชุมชนนิพนธ์**. พระนคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2559. **บทละครเรื่องรามเกียรติ์ และบ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ 1991.
- รุ่งนฤทัย สัจจพันธุ์. (2559). **นามานุกรม รามเกียรติ์**. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- วิสันต์ ภูแก้ว. (2527). **ที่มาของคำภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยและคำไวพจน์ในภาษาบาลี-สันสกฤต**. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- วิสันต์ ภูแก้ว. (2545). **ภาษาบาลีสันสกฤตที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย: หนังสือค้นคว้าสำหรับครูและผู้เรียนวิชาภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- สาโรจน์ บัวพันธุ์งาม. (2558). **เอกสารประกอบการสอน กระบวนวิชา (014211) ภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทย**. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สิริวรรณ วงษ์ทัต. (2556). **เอกสารคำสอน วิชา 228265 พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย King Rama II' works**. ชลบุรี: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2532). **บาลี-สันสกฤตที่สัมพันธ์กับภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เสาวลักษณ์ อนันตสานต์. (2532). **วรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย**. กรุงเทพฯ: ฝ่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสฐียรโกเศศ (นามแฝง). (2515). **อุปกรณ์รามเกียรติ์**. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- อมรรัตน์ อมราพิทักษ์. (2539). **คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในวรรณกรรม เรื่องมหาภารตยุทธ ของ สุภร ผลชีวิน**. การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.
- อุทัยวรรณ นิยมมี. (2534). **คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในมหานิติคำหลวงกัณฑ์ทศพร**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจารึกภาษาไทย, ภาควิชาภาษาตะวันออก, มหาวิทยาลัยศิลปากร.